

Stockholms stads funktionshinders- ombudsman

Rapport 2025

Stockholms stads funktionshindersombudsman

Rapport 2025

Diarienummer: KS 2026/226

Astrid Thornberg
Funktionshindersombudsman
Stadsledningskontoret
E-post: astrid.thornberg@stockholm.se
start.stockholm

Produktion: Webb- och kommunikationsstöd, serviceförvaltningen
Omslagsfoto: Lennart Johansson

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Inledning	6
2. Från konvention till nation och en kommun	8
2.1 FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning – funktionsrättskonventionen	8
2.2 Den nationella funktionshinderspolitiken och ett funktionshinderperspektiv i arbetet	9
2.3 Ett kommunalt perspektiv på funktionshinderspolitiken – stadens strategi och arbete med tillgänglighet och delaktighet	10
3. Nationell utblick	12
4. FN:s granskning av Sverige	14
4.1 Rekommendationer till Sverige	14
5. Stadens arbete och FN-kommitténs rekommendationer	16
5.1 Viktiga rättighetsområden för ökad delaktighet och jämlika levnadsvillkor	17
6. Arbetssätt och verktyg för ökad tillgänglighet och delaktighet	23
6.1 Kunskap och kännedom om målgruppen	24
6.2. Kunskap i verksamhet	25
6.3 Upphandling	26
6.4 Samverkan och aktiv involvering	27
Slutord	29
Källförteckning	30
Funktionshindersombudsmannens arbete 2022–2025 – ett urval	32
Bilaga 1	35

Sammanfattning

År 2009 blev FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning bindande i Sverige. Trots detta visar nationella uppföljningar och FN:s granskning att utvecklingen inom flera områden står stilla eller går bakåt. Skillnader i levnadsvillkor jämfört med övriga befolkningen kvarstår. Brister syns bland annat inom utbildning, arbete, hälsa, ekonomi, tillgänglighet och individuellt stöd. FN uttrycker även oro för en återgång till en medicinsk modell av funktionshinder samt för brister som rör barn, kvinnor och familjer.

Den här rapporten har sin utgångspunkt i granskningen av hur Sverige efterlever konventionen. Rapporten beskriver hur konventionen omhändertas nationellt och vidare på kommunal nivå och i Stockholms stad. Rapporten gör en nationell utblick och berör rekommendationer som överlämnats av FN.

Funktionsnedsättning

Med funktionsnedsättning avses nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell förmåga. Den kan vara medfödd, uppstå till följd av en sjukdom eller förvärvad skada och vara tillfällig eller livslång.¹

Vissa funktionsnedsättningar är mer synliga, som till exempel rörelse- och synnedsättning, medan andra är osynliga som läs- och skrivsvårigheter, adhd, autism eller psykiska besvär.

Ungefär 20 procent av Sveriges befolkning lever med någon form av funktionsnedsättning.²

¹ Socialstyrelsens termbank

² Folkhälsomyndighetens folkhälsoenkät

Kopplingar görs sedan till stadens funktionshinderspolitiska arbete med utgångspunkt i styrdokumentet Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024–2029. Rapporten lyfter ett par rättighetsområden: utbildning, arbete och försörjning, information och kommunikation (inklusive digital tillgänglighet) samt individuellt stöd. Inom dessa områden finns både positiva exempel och utvecklingsbehov, bland annat kopplat till kompetens, samordning, tillgång till stöd och likvärdighet.

Rapporten pekar på behovet av stärkt uppföljning, ökad kunskap, förbättrad statistik och att utveckla indikatorer. Det krävs ett systematiskt arbete, säkerställande av tillgänglighet vid upphandling samt fortsatt samverkan och aktiv involvering av funktionshindersorganisationer.

I rapporten benämns FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som ”FN-konventionen” eller ”Funktionsrättskonventionen”. Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024–2029 benämns som ”Program för tillgänglighet och delaktighet”.

Förhoppningen är att rapporten ska fungera som ett underlag för dialog, lärande och handling. Ett stärkt funktionsrättsperspektiv bidrar inte bara till bättre levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning, utan till ett mer inkluderande, hållbart och mänskligt Stockholm – för alla som lever och verkar i staden, idag och i framtiden.

Astrid Thornberg, Stockholms stads funktionshindersombudsman, 2025

1. Inledning

Funktionshindersombudsmannen i Stockholms stad ska lämna en rapport om frågor om levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning, tillgängligheten och förutsättningarna för delaktighet i staden som ombudsmannen anser att kommunfullmäktige behöver ha kännedom om.

Den här rapporten fokuserar på FN:s granskning av Sverige och stadens arbete med de mänskliga rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

År 2009 trädde FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i kraft i Sverige. Konventionen fokuserar på icke-diskriminering och beskriver nödvändiga åtgärder för att personer med funktionsnedsättning ska kunna ta del av medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. I och med antagandet har Sverige åtagit sig att stärka och uppfylla mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättningar genom lagstiftning och anpassningar i samhället.

Stockholms stad arbetar aktivt – med utgångspunkt i konventionen – med målet att vara en tillgänglig stad för alla, oavsett funktionsförmåga. Personer med funktionsnedsättning deltar på jämlika villkor, utan diskriminering.

I mars 2024 granskades Sverige av FN:s funktionsrättskommitté för att följa upp hur rättigheter för personer med funktionsnedsättning har införlivats. Återrapporteringen visar på ett par goda exempel som genomförts. Den ger också en bild av stillastående eller i vissa fall tillbakagång i arbetet med att införliva konventionen. Sverige har under många år varit ett föregångsland i frågor om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Vad är det som har hänt? Eller – om man vänder på det – vad är det som inte har hänt? Svaret beror på vem man frågar. Genomgående framträder dock bilden av ökade utmaningar inom de flesta samhällsområden och målet om jämlika levnadsvillkor och delaktighet i samhället upplevs i många fall vara svårare att nå.

Det går inte heller att förbise omvärldsläget, där områden som säkerhet, krisberedskap, brottsbekämpning, trygghet och kompetensförsörjning står högt upp på agendan. Dessa områden berör personer med funktionsnedsättning i hög grad. Detsamma gäller det ekonomiska läget. I ett sådant sammanhang är det extra viktigt att arbetet fortsätter, eftersom redan särskilt utsatta grupper löper ökad risk att hamna i ännu svårare lägen.

Rapporten syftar till att öka kunskapen om de mänskliga rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och uppmärksamma den granskning som FN:s funktionsrättskommitté gjort. Syftet är också att belysa utmaningar, möjligheter och behov av förbättringar inom Stockholms stad för att nå målet om en stad där personer med funktionsnedsättning är fullt delaktiga på jämlika villkor, utan diskriminering.

Rapporten inleds med att beskriva FN-konventionen, den nationella politiken och stadens funktionshinderspolitiska program. Därefter görs en nationell utblick över efterlevnaden av konventionen och arbetet med att nå jämlika levnadsvillkor. Vidare beskrivs den granskning som gjorts av Sverige och en sammanfattning av rekommendationer som getts.

Kopplingar görs sedan mellan FN:s rekommendationer och stadens arbete. Ett par rättighetsområden lyfts utifrån de utmaningar som finns men även utifrån synlig utveckling. Därefter nämns arbetssätt och verktyg att använda och utveckla i arbetet med tillgänglighet och delaktighet. Ett par förslag och rekommendationer till staden görs. Rapporten avslutas med ett par avslutande, övergripande kommentarer.

Analyser och resonemang bygger på uppföljningar och rapporter samt på dialoger och iakttagelser. Rapporten har fokus på mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Arbetet med att säkerställa dem ger dock effekter för fler målgrupper och bidrar till att stärka stadens arbete med de mänskliga rättigheterna i stort.

2. Från konvention till nation och en kommun

2.1 FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning – funktionsrättskonventionen

Flera av FN:s konventioner förtydligar mänskliga rättigheter för särskilda grupper. Funktionsrättskonventionen kom till för att garantera rätten för personer med funktionsnedsättning att leva ett självständigt liv och delta i samhället på jämlika villkor som andra.

Konventionen förstärker och omformulerar rättigheter som redan finns uttryckta i andra konventioner om mänskliga rättigheter så att de fungerar för personer med funktionsnedsättning. Konventionens syfte är att säkerställa att alla mänskliga rättigheter som finns även gäller för personer med funktionsnedsättning.

Konventionen beskriver vad som krävs för att de mänskliga rättigheterna ska tillgodoses och bygger på grundläggande principer som jämlikhet och icke-diskriminering. Tillgänglighet är en allmän princip i FN-konventionen som förtydligar att hinder för delaktighet i den omgivande miljön går att förebygga eller undanröja. Konventionsstaterna ska samråda och aktivt involvera organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning. Det slås fast både i åtagandena, som beskriver statens skyldigheter i relation till konventionen, och i procedurreglerna, som beskriver genomförande, uppföljning och övervakning av konventionen.

I funktionsrättskonventionen omnämns barn särskilt och förstärker det som finns uttryckt i barnkonventionen kring barn med funktionsnedsättning. I barnkonventionen anges att ett barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar tilltron till den egna förmågan och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället.

I konventionen framgår att konventionsstaterna ska vidta alla nödvändiga åtgärder som behövs för att säkerställa att barn med funktionsnedsättning får full tillgång till alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter – på samma villkor som andra barn. I alla åtgärder som rör barn med funktionsnedsättning ska barnets bästa komma i främsta rummet.

Sverige har förbundit sig att efterleva FN-konventionen, vilket innebär att lagar och all offentlig verksamhet ska följa konventionens artiklar. I konventionen är personer med funktionsnedsättning rättighetsbärare medan det offentliga, det vill säga stat, regioner och kommuner, är skyldighetsbärare.

2.2 Den nationella funktionshinderspolitiken och ett funktionshinderperspektiv i arbetet

Den svenska funktionshinderspolitiken utgår från Sveriges åtaganden om mänskliga rättigheter. Politiken syftar till att skapa ett mer jämlikt samhälle där alla människor har lika möjlighet att vara delaktiga. Det funktionshinderspolitiska målet lyder:

” **Att med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas.**

Proposition 2016/17:188. Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken.

För att nå det nationella målet ska genomförandet inriktas mot att

- använda principen om universell utformning
- identifiera och åtgärda hinder för tillgänglighet
- utveckla individuella stöd och lösningar för individens självständighet
- förebygga och motverka diskriminering.

Arbetet behöver omfatta samtliga fyra inriktningar och kan ses som en metod för att efterleva FN-konventionen. Att ha ett funktionshinderperspektiv innebär att ha förståelse för att människor är olika och att alla är individer med unika förutsättningar och resurser. Perspektivet ska användas för att identifiera, förebygga och undanröja hinder för delaktighet och jämlikhet för personer med funktionsnedsättning.

Funktionshinderspolitiken följs årligen upp inom ramen för en nationell strategi för systematisk uppföljning. Strategin innebär att uppföljningen genomförs av ett antal angivna myndigheter och att Myndigheten för delaktighet (MFD) ska ge dessa myndigheter stöd i uppföljningsarbetet. Vid uppföljningen redogörs hur de fyra områdena ovan har beaktats i myndighetens arbete, där det är tillämpligt, med att genomföra

funktionshinderspolitiken (Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021). MFD rapporterar sedan hur arbetet fortlöper i en årlig rapport till Socialdepartementet.

Utöver uppföljningen från de utpekade strategimyndigheterna görs nationella årliga uppföljningar av myndigheters, kommuners och regioners funktionshinderspolitiska arbete. Även dessa tas fram av MFD och bygger på iakttagelser och erfarenheter från personer som själva lever med funktionsnedsättning, nationell statistik och data från nationella undersökningar av levnadsförhållanden. En del i rapporten bygger även på svar från enkäter riktade till offentliga aktörer. De frågorna rör det strategiska och övergripande arbetet med funktionshinderfrågor.

2.3 Ett kommunalt perspektiv på funktionshinderspolitiken – stadens strategi och arbete med tillgänglighet och delaktighet

I den nationella strategin för funktionshinderspolitiken framgår att den svenska samhällsmodellen i hög grad bygger på att kommuner och regioner ansvarar för välfärd, tillgänglighet och delaktighet i lokalsamhället. En stor del av den nationella funktionshinderspolitiken förverkligas med andra ord på kommunal och regional nivå. Inom ramen för det ansvaret finns Stockholms stads Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024–2029.

Programmet är ett styrdokument som alla stadens nämnder och bolagsstyrelser ska utgå från när de planerar och följer upp sitt arbete. Arbetet ska bedrivas med utgångspunkt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt följa lagstiftning och riktlinjer inom området. Det ska integreras i stadens arbete med att förverkliga målen i Agenda 2030 och är en del i stadens arbete med de mänskliga rättigheterna.

I programmets nio fokusområden anges ambitioner och målsättningar om vad som behöver göras för att möta upp målet om att vara en stad för alla, oavsett funktionsförmåga. Arbetet behöver ske tvärssektoriellt och ställer krav på samverkan och samordning internt i staden och med andra aktörer.

Uppföljningen sker i huvudsak genom nämnders och bolagsstyrelsers tertialrapportering och verksamhetsberättelser. Nämnder och bolagsstyrelser rapporterar hur de arbetat med stadens program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning. De rapporterar även om hur råden för funktionshinderfrågor har involverats i arbetet.

Funktionsrättskonventionen och funktionshinderspolitiken bygger på förståelsen att funktionshinder går att förebygga och ta bort genom att förändra i miljö och omgivning. Hinder i omgivningen kan ha avgörande betydelse för möjligheten att klara sig själv i det dagliga livet. Det kan påverka delaktigheten i till exempel skolan och arbetslivet, på fritiden

och i sociala relationer samt i demokratiska processer. En huvuduppgift för stadens nämnder och bolagsstyrelser är därför att identifiera, förebygga och undanröja sådana hinder.

Om stadens nämnder och bolagsstyrelser följer principen om universell utformning, identifierar och åtgärdar brister och hinder, skapas förutsättningar för att alla kan vara delaktiga i samhället redan från början, oavsett funktionsförmåga. Då finns inget behov av särskilda anpassningar eller av individuella stöd och lösningar som kan vara kostnadskrävande. Där anpassningar och individuella stödinsatser behövs ska de erbjudas med god kvalitet och överbrygga hinder i omgivningen. På så sätt bidrar de till full delaktighet i samhällslivet och förhindrar att personer diskrimineras på grund av att de har en funktionsnedsättning.

” Det är staden som har funktionshinder, inte invånarna eller besökarna.

Arbetet behöver ha en förebyggande ansats, ske tvärsektoriellt och präglas av långsiktighet och hållbarhet samt en hög grad av samverkan. I det arbetet är det nödvändigt att staden aktivt involverar personer med funktionsnedsättning i processerna.

Funktionshinder och tillgänglighet

Personer har en funktionsnedsättning men det är omgivningens tillgänglighet eller brist på tillgänglighet som skapar funktionshinder och hindrar delaktighet i samhället.

Med tillgänglighet avses hur väl en verksamhet, plats eller lokal fungerar för personer med funktionsnedsättning och omfattar även tjänster, fysiska ting samt tillgång till information och ett bra bemötande.

3. Nationell utblick

MFD:s nationella uppföljning av funktionshinderspolitiken visar på fortsatt stora skillnader i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning jämfört med övriga befolkningen. Man uppmärksammar också att det råder en variation på tillgången till stöd över landet, vilket påverkar genomförandet av funktionshinderpolitiken.

Trots att vissa framsteg har gjorts, inom exempelvis digital tillgänglighet, kvarstår hinder för personer med funktionsnedsättning på de flesta samhällsområden. Det gäller inom områden som utbildning, arbete, ekonomi, hälsa, fritid och politisk delaktighet. Konsekvenser av detta går också att se i den ökade utsatthet gruppen har när det gäller ohälsa, våld och annan kriminalitet, ekonomisk utsatthet samt social isolering och ofrivillig ensamhet. Kvinnor med funktionsnedsättning har genomgående sämre levnadsvillkor än män med funktionsnedsättning. Skillnaderna syns redan i tidig ålder och kan leda till ett livslångt utanförskap (Uppföljning av funktionhinderspolitiken 2024).

Institutet för mänskliga rättigheter är en oberoende myndighet som inrättades 2022. Det ska främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige och har ett särskilt ansvar för rättigheter som gäller för personer med funktionsnedsättning. Institutet som bland annat tagit fram rapporten Allt ifrågasätts menar att mer kunskap om de mänskliga rättigheterna behövs, både för rättighetsbärare och skyldighetsbärare.

Rapporten bygger på kunskap och upplevelser av mänskliga rättigheter hos personer med funktionsnedsättning. Den visar på att Sverige inte genomfört FN-konventionen för personer med funktionsnedsättning och att det därför fortfarande finns ojämlikhet i levnadsvillkor. I rapporten framkommer det att många upplever att de mänskliga rättigheterna kränks och att individer själva måste bevisa sina behov snarare än att myndigheter behöver bevisa att de insatser de genomför är tillräckliga (Allt ifrågasätts 2024).

I den kompletterande rapport som Institutet för mänskliga rättigheter tog fram inför FN-kommitténs granskning lyfter de bland annat att den grundläggande förändring som behöver ske ännu inte fått fullt genomslag. Det gäller exempelvis människors möjligheter till självbestämmande, delaktighet, demokrati och frihet. Generellt lyfts att ambitionsnivån behöver höjas i arbetet med att genomföra konventionen

och att i högre utsträckning än idag arbeta strukturerat och systematiskt för att säkerställa rättigheterna (Kompletterande information till FN:s kommitté för rättigheter 2024).

Funktionsrätt Sverige, som är en samarbetsorganisation för mänskliga rättigheter, framhåller att implementeringen av de mänskliga rättigheterna står stilla och i vissa fall till och med går tillbaka. Det föregångsland som Sverige en gång var är det inte längre. Man lyfter avsaknaden av ett människorättsbaserat arbetssätt och ger exempel på tillbakagång på flera områden. I rapporten till FN:s kommitté lyfts flera delar kopplat till genomförande. Det gäller bland annat att den funktionshinderpolitiska strategin saknar konkreta reformer, mätbara mål och tvärförordning, vilket leder till stora skillnader över landet (Andra alternativrapporten om genomförandet av FN:s konvention 2023).

4. FN:s granskning av Sverige

FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som består av oberoende experter, följer upp hur konventionsstaternas – däribland Sveriges – arbete med konventionen fortlöper. Uppföljningen sker vart fjärde år genom rapportering som sammanställs av regeringen. I framtagandet av rapporten uppmanas regeringen att samråda och aktivt involvera funktionshinderrörelsen. Syftet med rapporten är att beskriva hur mänskliga rättigheter främjas och skyddas i Sverige och fokus är på personer med funktionsnedsättning. Det finns även möjlighet för funktionshindersorganisationer eller andra organisationer att skriva rapporter till kommittén för att ge sin bild av genomförandet och efterlevnaden av konventionen.

Kommittén granskar samtliga rapporter och genomför en dialog med staten som leds av landets regering och olika nationella experter. Utöver den formella dialogen för kommittén sker även dialog med civilsamhället. Efter dialogerna lämnar kommittén sammanfattande slutsatser och rekommendationer med förslag på åtgärder. Rekommendationerna är inte juridiskt bindande och det är alltid regeringen som tar ställning till rekommendationerna.

4.1 Rekommendationer till Sverige

På övergripande nivå handlar kommitténs rekommendationer bland annat om att Sverige behöver se över lagstiftning, regelverk och system för social trygghet och stöd. Detta behöver göras för att säkerställa att de stämmer överens med funktionsrättskonventionens krav. Som bakgrund lyfter kommittén oron över den gradvisa återgången till den medicinska modellen av funktionshinder inom flera områden, särskilt inom socialförsäkringen och stödsystemen för personer med funktionsnedsättning.

Historiskt har funktionshinder ofta betraktats som ett medicinskt problem hos den enskilde, medan funktionshinderskonventionen representerar ett socialt och rättighetsbaserat perspektiv på funktionshinder. Det betyder att politiken för och lagstiftningen om funktionshinder måste

ta hänsyn till olikheterna hos personer med funktionsnedsättning. Där erkänns också att mänskliga rättigheter är ömsesidigt beroende av varandra, hänger samman och är odelbara (Allmän kommentar nr 6 2020).

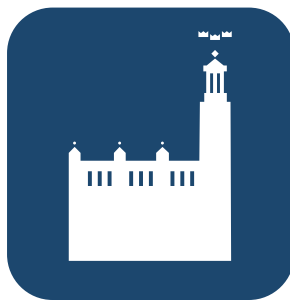
Ytterligare exempel på rekommendationer är att, i linje med barnkonventionen, göra konventionen till svensk lag, säkerställa mer likvärdigt genomförande av konventionen över landet och inrätta en nationell övervakningsmekanism. Sverige bör även skapa möjlighet att överklaga beslut och utkräva rättigheter när konventionen inte följs av kommuner och regioner. Sverige bör dessutom utveckla former för samråd med funktionsrättsorganisationer.

Sverige behöver också bli bättre på att säkerställa tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning inom alla områden i livet. Det kan exempelvis ske genom att säkerställa att regelverk innehåller föreskrifter om tillgänglighet och att dessa efterlevs. Sverige behöver även säkerställa att rättigheter för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning integreras i lagstiftning och politik och ta fram statistik avseende kvinnor och flickor vid statistikinsamling.

Barn med funktionsnedsättning ska integreras i genomförandet av den nationella lagstiftningen om barns rättigheter. Det ska också säkerställas att alla barn får vara delaktiga i frågor som berör dem. Kommittén pekar också på vikten av att motverka den ökade risken för fattigdom samt hur avgörande samråd och aktiv involvering är i arbetet med att förbättra levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning.

Sammanfattningsvis uttrycks genomgående ett behov av att öka kunskapen kring funktionsrättskonventionen och rättigheterna. Sverige behöver också säkerställa dessa i lagar och riktlinjer liksom i de sociala system som finns. Vidare framhålls behov av kunskap kring funktionsnedsättningar och levnadsvillkor samt att säkerställa tillgänglighet i alla delar av samhället.

5. Stadens arbete och FN-kommitténs rekommendationer

Rekommendationerna rör samtliga artiklar i konventionen och vänder sig i första hand till staten eftersom statliga beslut krävs för vidare åtgärder och ageranden. Det hindrar inte att staden uppmärksammar rekommendationer utifrån vårt uppdrag och mål att vara en stad som är tillgänglig för alla oavsett funktionsförmåga.

Stockholms stads program för tillgänglighet och delaktighet pekar på vad som ska göras. Programmets fokusområden har alla kopplingar till FN-konventionens artiklar. Fokusområdena tydliggör, genom uttryckta målsättningar, vad som ska vara på plats och att genomförandet ska genomsyras av ett funktionshinderperspektiv.

Att säkerställa genomförandet av programmet och dess intentioner gör att staden bidrar till en bättre efterlevnad av de mänskliga rättigheterna och målet om att vara en stad för alla.

Framtida nationella förändringar i definitioner, lagstiftning och styrsystem kommer att påverka oss som kommun. Staden bör därför följa utvecklingen och vara aktiv så långt det är möjligt. Stockholms stad har bland annat deltagit i dialoger med MFD för att ge stadens bild av rekommendationerna och berättat om pågående utvecklingsarbete och utmaningar. Rekommendationer som berördes var kopplade till barn- och familj, kompetenshöjande insatser, institutioner/särskilda boenden, arbete och utbildning. Vid dialogerna, där tjänstepersoner och utredare från MFD deltog, lyftes bland annat frågan om igenkänning i den problembeskrivning som kommittén gör. Exempel på pågående utvecklingsarbete gavs och även medskick till vad som skulle behöva förstärkas för att skapa ännu bättre förutsättningar för utveckling inom områdena.

Dialogerna genomfördes inom ramen för MFD:s regeringsuppdrag att inhämta en bild av vad rekommendationerna kan innebära för respektive aktör utifrån ett nationellt sammanhang. Inhämtningen genomfördes genom kontakt med myndigheter, kommuner, regioner, det civila samhället samt relevanta aktörer. Uppdraget slutredovisas i en rapport till socialdepartementet i februari 2026.

Funktionshinderperspektivet ska integreras i alla stadens verksamheter.

– Stockholms stads budget 2025

5.1 Viktiga rättighetsområden för ökad delaktighet och jämlika levnadsvillkor

I kontakt med medborgare, representanter från funktionshindersorganisationer samt tjänstepersoner har ett par rättighetsområden varit mer återkommande. Dessa är

- rätten till utbildning och tillgång till stöd
- rätten till arbete och försörjning
- rätten till information och kommunikation samt ny teknik
- rätten till individuellt stöd.

Områdena, som finns uttryckta i stadens program för tillgänglighet och delaktighet, går i linje med det kommittén uppmärksammar. De är också rättighetsområden där nationella uppföljningar visar på utvecklingsbehov. Rättigheterna utgör även viktiga skyddsfaktorer och kan göra stor skillnad i levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning och deras familjer. Därför är de särskilt viktiga att beakta.

Följande avsnitt berör delar av de olika rättigheterna och det urval av rekommendationer som lyfts överensstämmer med uttryckta målsättningar i stadens program för tillgänglighet och delaktighet.

Rätten till utbildning och tillgång till stöd

Rekommendationer till Sverige:

- Öka tillgänglighet och skälig anpassning så att elever med funktionsnedsättning kan gå i reguljära skolor.
- Tillgång till kompensatoriska hjälpmedel och läromedel i alternativa och tillgängliga format.
- Fortbildning för lärare och övrig personal om inkluderande utbildning på alla nivåer.

Att få tillgång till och kunna välja samt genomföra utbildning är centralt för delaktigheten i samhället och jämlika levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning. Frågan har en nära koppling till arbete och försörjning. En god utbildning är ofta en förutsättning för tillträde till arbetsmarknaden. Här uppger många företrädare ett behov av att man riktar sig till målgruppen med mindre synliga funktionsnedsättningar, som exempelvis neuropsykiatriska diagnoser och psykiska funktionsnedsättningar, i högre grad. Detta är också en grupp som inte får tillräckligt med stöd eller det stöd de har rätt till, enligt Skolverkets rapport. Här lyfts bland annat resurser och kompetens som två faktorer som påverkar (Grundskolors arbete för en tillgänglig lärmiljö 2025).

Tydliggörande pedagogik

Tydliggörande pedagogik är ett förhållningssätt som syftar till att göra information och instruktioner förståeliga, begripliga och förutsägbara för en individ, ofta genom visuella hjälpmedel och instruktioner.

Staden har idag begränsade statistiska uppföljningar för att belysa situationen för elever med funktionsnedsättning. Samtidigt är utbildningssituationen för dessa elever ett återkommande tema i samverkan och kontakten med funktionsrättsorganisationerna. De synpunkter som framförs från organisationer och enskilda handlar främst om att staden inte följer upp skolsituationen tillräckligt för elever med funktionsnedsättning.

I stadens arbete med att skapa tillgängliga och inkluderande lärmiljöer genomförs bland annat utbildningsinsatser med fokus på neuro-psykiatriska funktionsnedsättningar för medarbetare. Lärandeönder genomförs på skolor som kommit långt i sitt arbete med stöd. Elevhälsans arbete lyfts återkommande som en mycket viktig del i arbetet. Stadens funktionsprogram finns som stöd i arbetet med den fysiska tillgängligheten eftersom skollokaler behöver skapa förutsättning för trygghet och variation i arbetssätt. Man har också uppmärksammat att generella anpassningar i klassrum oftast blir bättre för alla samtidigt som särskilda anpassningar riktade mot enskilda elever också är nödvändigt.

I staden finns en bredd av olika lärmiljöer som är uppbyggda utifrån elevers och gruppers behov. Framåt betonas vikten av fortsatt kompetensutveckling, bland annat kring tydliggörande pedagogik och att ha dialoger om hur vi skapar en skola för alla.

Rätten till arbete och försörjning

Rekommendationer till Sverige:

- Vidta åtgärder för att öka antalet personer med funktionsnedsättning på den öppna arbetsmarknaden.
- Förstärka kravet på tillgänglighet på arbetsplatser.
- Se till att övergång från utbildning till arbete på öppna arbetsmarknaden fungerar smidigt.

Vikten av att ha ett arbete eller en sysselsättning att gå till kan inte nog understrykas. Levnadsvillkoren ökar markant och förutsättningar för ett självständigt liv och förbättrad hälsa är konstaterad. Staden har en central roll när det gäller att påverka levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning. Det gäller både i rollen som arbetsgivare och utifrån ansvaret för stöd och insatser som kan underlätta att komma ut på arbetsmarknaden. Detta är i hög grad också beroende av situationen på arbetsmarknaden samt förändringar inom olika välfärdssystem och arbetsmarknadspolitiska stödformer.

Arbetsmarknadsförvaltningen har ett stadsövergripande ansvar för arbetsmarknadsfrågor och arbetsmarknadsinsatser. I dialog med dem

framgår tydligt att de förändringar som sker och har skett inom Arbetsförmedlingen påverkar förutsättningarna att fullgöra förvaltningens uppdrag. Detta bekräftas även av Riksrevisionens granskning som visar att omorganisationer och omläggningen av förmedlingsverksamheten har försvårat myndighetens arbete för personer med funktionsnedsättning (Arbetsförmedlingens stöd 2025).

Arbetsmarknadsförvaltningens insatser riktar sig till grupper av personer som står långt från arbetsmarknaden. Det finns, påpekar förvaltningen, verksamheter i staden som inte inkluderar gruppen personer med funktionsnedsättning när de erbjuder praktikplatser och anställningar. Utifrån det medskicket är det av vikt att staden i större utsträckning säkerställer att prioriterade grupper inkluderas när stadens verksamheter erbjuder arbete och praktik.

Kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad upplevs fortsatt vara utmanande men det finns också synliga framgångar. Det är viktigt att staden utvecklar nya arbetssätt samtidigt som man förstärker och utökar de arbetssätt som idag leder till goda resultat. Ett exempel är Bron, som vänder sig till elever i anpassad gymnasieskola och vars syfte är att underlätta övergången från skola till arbete eller fortsatta studier. Ytterligare exempel på insatser med framgång är IWork och Alfa – båda med målet att personer med funktionsnedsättning kommer i arbete eller studier med hjälp av individanpassat stöd.

Staden som arbetsgivare

Utöver att stötta personer som har en funktionsnedsättning att etablera sig på arbetsmarknaden har staden som arbetsgivare en avgörande roll för att bidra till ett mer inkluderande arbetsliv. I Stockholms stads budget framgår att staden, med utgångspunkt i diskrimineringslagen, ska främja att fler personer med funktionsnedsättning anställs. Det uppdraget berör i någon mening all stadens verksamhet.

Nedan följer två exempel på områden som är av vikt att uppmärksamma och utveckla i arbetet med att vara en tillgänglig arbetsgivare.

Inkludera tillgänglighet i det systematiska arbetsmiljöarbetet

En tillgänglig arbetsmiljö tar hänsyn till fysiska, psykiska, kognitiva och sociala aspekter av arbetsförhållandena och öppnar upp för mångfald på arbetsplatsen. Genom att tillgänglighetsaspekter finns med i det systematiska arbetsmiljöarbetet kan Stockholms stad som arbetsgivare arbeta förebyggande.

Gör rekryteringsprocessen tillgänglig

En tillgänglig rekryteringsprocess handlar bland annat om att digitala rekryteringsverktyg är tillgängliga. Kraven i annonser ska heller inte utesluta personer med funktionsnedsättning på ett diskriminerande sätt. Det kan också handla om att motverka att förutfattade meningar styr valet av sökande, att hålla intervjuer i tillgängliga lokaler och att använda personlighetstester som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Rekommendationer till Sverige:

- Att information som riktar sig till allmänheten finns att tillgå i tillgängliga format för alla, utan dröjsmål och extra kostnader.
- Säkerställa tillgängliga digitala medier och hjälpmedel eller stöd i användandet.

Staden arbetar aktivt med att kommunikationen ska vara tillgänglig och att olika format används utifrån behov. Det rör både den verbala och den icke-verbala kommunikationen. Ett exempel är utvecklingen av information på teckenspråk på stadens webb som genomförts i samråd med målgruppen. Idag finns information på teckenspråk på elva webbplatser, bland annat: Bygglov, Förskola, Jobba i Stockholms stad och Om Stockholms stad.

Lagstiftningen har också stärkts inom området. Kraven på tillgänglighet i våra digitala miljöer har blivit tydligare men också utmanande. Digitala och tekniska lösningar som används ska gynna personer med funktionsnedsättning på samma sätt som stadens övriga invånare. Utgångspunkten är att utveckla universella lösningar så att alla, oavsett funktionsförmåga, så långt det är möjligt kan använda och ha nytta av dem. Staden har ett omfattande informationsflöde och uppdrag att säkerställa att informationen når ut och är aktuell, vilket gör detta till ett ständigt pågående arbete.

Studier visar att digitaliseringen har skapat ökade möjligheter att ta del av och vara delaktigt i samhället. Samtidigt upplever många fortsatta svårigheter med att ta del av digitala sammanhang och de upplever sig även otrygga i dessa sammanhang (Svenskarna med funktionsnedsättning och internet 2023). I staden pågår olika utvecklingsarbeten inom området. För att ge kraft och öka genomförandet är spridning av goda och lärande exempel en framgångsfaktor. Arbetssättet ligger även väl i linje med att vara en lärande organisation, vilket är ett av sex förhållningssätt som är grunden för stadens kvalitetsarbete (Stockholms stads kvalitetsprogram dnr. 2021/866 2022). Ett av flera exempel är den spridningskonferens som genomfördes kring digital inkludering och välfärdsteknik. Arrangörer var socialnämnden och äldre- och funktionsnäringsnämnden med fokus på inspiration och forskning inom området.

Rekommendationer till Sverige:

- Säkerställa god tillgång till tillgängliga, kvalitativa och inkluderande tidiga insatser för barn med funktionsnedsättning.
- Stöd till föräldrar med funktionsnedsättning och till familjer med barn med funktionsnedsättning.

Som ett komplement till universell utformning och där åtgärder inte räcker till för att skapa delaktighet finns individuella stöd och lösningar. I kontakter med enskilda är individuella stödinsatser ofta återkommande. Exempel är frågor kring ledsagning, boende, hjälpmedel och anpassningar i bostaden och stöd som anhörig.

Socialstyrelsens lägesrapport uttrycker både en bekymmersam och negativ utveckling vad gäller de individuella stöd som ska komplettera det universellt utformade i samhället. Exempel är minskad individualisering, minskad förutsägbarhet och högre trösklar för att individen ska få tillgång till stöd och allt fler gränsdragningar kring individuella stödinsatser avgörs idag i domstol. Man lyfter även fram att individens eget inflytande och möjlighet att vara delaktig i utformning och innehåll av sitt eget stöd fortsatt minskar (Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning 2025). Anhöriga och funktionshindersorganisationerna delar denna bild. De ger även signaler om att det råder en ojämlikhet över staden.

Stadens funktionshindersinspektörens granskning avseende barns delaktigheter i handläggning av insatser visar på flera goda exempel på hur handläggarna arbetar för att göra barn delaktiga. Samtidigt behöver arbetet fortsätta. Ett utvecklingsområde är att göra barn med kommunikationssvårigheter delaktiga i större utsträckning (Barns delaktighet i handlägningsprocessen enligt LSS 2025).

I det här sammanhanget väljer ombudsmannen att lyfta vikten av stöd till familjer med barn med funktionsnedsättning. Det handlar framförallt om barnens rätt till utveckling och möjlighet till delaktighet i samhället, men även att föräldrar ska få det stöd de behöver för att kunna fungera i sin föräldraroll.

Rapporter och studier från bland annat Nationellt kompetenscenter för anhöriga (NKA), riksförbundet Attention och MFD visar att föräldrar till barn med funktionsnedsättning möter stora utmaningar. De riskerar sämre fysisk och psykisk hälsa än andra föräldrar. De är oftare sjuk-skrivna eller arbetslösa och skattar sin livskvalitet sämre. Föräldrarna lägger också mycket tid på att söka stöd och administrera stöd för barnet. (Sand 2016 och Man får kämpa för varje åtgärd – trots att anhöriga har rätt till stöd 2019)

Exempel på förstärkt stöd är koordinatorstöd. Det är en del av Socialstyrelsens modell för samordning av stöd till barn med funktionsnedsättning och deras föräldrar (Vägar till förbättrad samordning av insatser 2017). Praktiskt stöd av en koordinator är tänkt som ett stöd när situationen för familjen är eller riskerar att bli ohållbar. Koordinatoren kan till exempel hjälpa föräldrar att inhämta information, reda ut en ohållbar situation, bygga upp ett nätverk kring barnet eller återknyta havererade kontakter. Det praktiska stödet syftar till att säkra ett sammanhållet och mer heltäckande stöd kring familjen inom ordinarie verksamhet. Koordinatorstödet är tillfälligt och tidsbegränsat men kan ges på nytt om föräldrarna får behov av det (Kunskapsguiden, Praktiskt stöd av koordinator).

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning deltog tidigare i forskningsprojektet Koordinatorstöd som initierades av NKA och Socialstyrelsen. Efter projekttidens slut infördes funktionen i den ordinarie organisationen. Idag finns även koordinatorstöd till föräldrar med barn med funktionsnedsättning i Farsta stadsdelsförvaltning.

Stödet har visat sig ha stor betydelse och har bidragit till att föräldrar och barn fått stöd tidigt, innan problemen blivit övermäktiga. I flera fall har stödet säkerställt att beviljade insatser startat, en process som ofta kräver mycket ork och tid från föräldrar. Stödet uppges även reducera stress och skapa förutsättningar för föräldrar att orka mer och längre. Det är därmed ett viktigt stöd ur ett barnrättsperspektiv. Många föräldrar har dessutom själva en funktionsnedsättning som kan innebära svårigheter i att just planera och koordinera kontakter.

Utifrån ett jämställdhetsperspektiv är stödet viktigt eftersom kvinnor och särskilt ensamstående kvinnor är de som har kontakten. Finns det dessutom syskon kan stödet skapa förutsättning för att de barnen också får rätt till utveckling och delaktighet. Koordinatorstöd är ett stöd som även ligger väl i linje med att ha ett tidigt och förbyggande arbetssätt. Genom att implementera stödet över staden erbjuds en mer jämlik socialtjänst.

6. Arbetssätt och verktyg för ökad tillgänglighet och delaktighet

Stockholms stad har som mål att vara en stad för alla och en stad där de mänskliga rättigheterna säkerställs. Personer ska kunna vara delaktiga i samhället på jämlika villkor och utan diskriminering, oavsett funktionsförmåga (Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024). Utifrån givna målformuleringar krävs en följsamhet av den styrning

som finns på plats samt utveckling av arbetssätt och verktyg.

På nationell nivå uttrycks utmaningar inom styrning och uppföljning av funktionshinderspolitiken. Detta är aktuellt även på kommunal nivå och i stadens arbete med tillgänglighet och delaktighet. I verksamhetsplaneringen upplevs det ofta som görligt att ta fram aktiviteter, medan framtagande av indikatorer upplevs som betydligt svårare.

Det råder ett aktivt arbete med att förbättra staden. Många verksamheter och medarbetare lägger ner ett stort arbete på att skapa möjligheter och förutsättningar för att nå mer jämlika levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning. Målmedvetenheten att fullgöra sina uppdrag är framträdande och kreativiteten är ofta stor. Samtidigt kommer signaler om behov av att i större utsträckning följa upp arbetet men också en önskan om att utöka nuvarande arbete där man ser framgång. Som stad kan vi i stor utsträckning se vad vi har gjort men inte alltid vilka effekter som aktiviteter eller insatser har lett till.

Utöver utmaningen med indikatorer lyfts även avsaknad av eller brist på statistik. Det saknas idag konkreta, mätbara och uppföljningsbara mål för att kunna veta om utvecklingen går i önskad riktning och leder till lärande och förbättring. Detta är signaler från verksamheter som även delas med funktionshinderrörelsen.

De indikatorer som kommunfullmäktige beslutat om och som idag används inom funktionshinderområdet är baserade på

brukarundersökningar. De mäter således individers uppfattning om de insatser som de får inom LSS och SoL. Det finns inga indikatorer som på ett mer objektivt sätt mäter tillgänglighet och delaktighet för alla stadens invånare med funktionsnedsättning.

Kommande avsnitt handlar om vad staden kan göra mer av eller förbättra. Utgångspunkten är det som finns uttryckt om genomförande och uppföljning samt arbetssätt och verktyg i program för tillgänglighet och delaktighet.

De olika delarna är också i linje med de rekommendationer som Sverige fått när det gäller att utveckla för att säkerställa de mänskliga rättigheterna. Det handlar om att öka kunskapen om målgruppen, om de mänskliga rättigheterna och om hur man säkerställer tillgänglighet. Dessutom om vikten av att arbetet sker i nära samråd med organisationer för personer med funktionsnedsättning.

6.1 Kunskap och kännedom om målgruppen

Det är relevant att säkerställa att det finns kunskap om målgruppen för att kunna följa upp att staden når rätt personer med insatser och att dessa får önskvärd effekt. Ett av flera arbetssätt är att samla in data från de grupper där staden inte har information, däribland personer med funktionsnedsättning. Denna data kan vidare ligga till grund för möjligheten att utveckla indikatorer inom området.

Möjligheterna att samla statistikuppgifter är begränsade eftersom funktionsnedsättning av integritetsskäl inte registreras. Det finns dock ett undantag och det är när personer med funktionsnedsättning ansöker om insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och socialtjänstlagen (SoL).

Statistiska centralbyrån (SCB) har sedan tidigare i uppdrag att utveckla statistik och metoder för uppföljning av funktionshinderspolitiken. I april 2025 fick SCB i uppdrag att ta fram och redovisa statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning. Den långsiktiga målsättningen är att skapa en registerbaserad population som kan användas som bakgrundsvariabel för att redovisa annan statistik (Uppdrag om statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning 2025).

I väntan på att den nationella statistiken utvecklas kan staden använda metoder som ger underlag för den egna styrningen och uppföljningen inom området. Det kan till exempel vara att öka kunskapen genom jämlikhetsdata. Jämlikhetsdata innebär insamling av statistik för att kartlägga och förstå ojämlikheter mellan grupper i samhället. Syftet är att göra det möjligt med riktade åtgärder för att motverka diskriminering och främja inkludering, rättvisa och jämlikhet.

Ett sätt att ta fram statistik som beskriver villkor för personer med funktionsnedsättning i Stockholm är att ta hjälp av stadens stora undersökningar som når ut till många. På så sätt ökar chansen att nå ut till

målgruppen. Stadens tydliga mål med funktionshinderpolitiken behöver dock adressera dessa utmaningar för att kunna utveckla insamlingen. Staden behöver också stärka analysen för att på så sätt öka kvaliteten och måluppfyllelsen för gruppen personer med funktionsnedsättning.

Med den bakgrunden är det intressant att undersöka möjligheterna att i befintliga enkätundersökningar inkludera frågor som lyfter fram funktionsnedsättning och barnrättigheter. Med hjälp av en bredare datainsamling och ett stärkt analysarbete kan staden bli mer effektiv i välfärdsuppdraget och kvalitetsarbetet, i synnerhet i arbetet med de mänskliga rättigheterna.

Ett sätt att få en bild av levnadsvillkor är att följa hur många vuxna i yrkesverksam ålder inom stadens socialpsykiatri och funktionsnedsättning som saknar egen inkomst och får försörjningsstöd. Uppgifterna kan ge en indikation på hur levnadsvillkoren utvecklas över tid och användas som underlag i stadens planering i att utforma insatser som möjliggör att personerna närmar sig arbetsmarknaden och egen försörjning.

Rekommendationer:

- Att staden utformar bakgrundsfrågor om funktionsnedsättning i sina enkätundersökningar och särskilt redovisar dessa.
- Att staden följer vuxna i yrkesverksam ålder inom stadens enheter för socialpsykiatri och funktionsnedsättning som saknar inkomst och har försörjningsstöd.

6.2. Kunskap i verksamhet

En förutsättning för arbetet och att därigenom säkerställa att de mänskliga rättigheterna beaktas är kunskap. Det handlar om kunskap om tillgänglighet, funktionshinderperspektivet, lagar och riktlinjer samt om olika arbetssätt och verktyg. Behovet kan variera från grundläggande kunskap om mänskliga rättigheter till att varje verksamhets grunduppdrag utgör behov av särskild kunskap. I budgeten framgår att funktionshinderperspektivet ska integreras i alla stadens verksamheter. (Stockholm stads budget 2025 2024 s.22) Detta förutsätter kännedom om vad som avses och vad det innebär för den egna verksamheten.

En av frågorna i MFD:s årliga uppföljningsenkät av kommuners arbete med funktionshinderspolitiken är genomförande av kunskapshöjande insatser om funktionshinderfrågor. Här svarar staden att det genomförts på flera nivåer under 2024. Som grund för svaret var att programmet för tillgänglighet och delaktighet implementerades. Därmed genomfördes olika aktiviteter för nämnder och bolagsstyrelser.

Rekommendation:

Att staden vidareutvecklar kunskapshöjande insatser inom området, i linje med stadens arbete med mänskliga rättigheter, och inför en systematik i genomförandet.

Kontinuerlig påfyllning av kunskap förordas generellt. Det finns ett behov av att systematisera arbetet för att nå en mer jämn kunskapsnivå över staden och på olika organisatoriska nivåer.

En verkningsfull och väl beprövad metod för att öka kunskapen och medvetenheten om tillgänglighet och delaktighet är insiktsutbildningar. Utbildningarna består av en teoretisk kunskapsdel och en praktisk del. Deltagarna får till exempel prova på att orientera sig med nedsatt syn eller förflytta sig med rullstol i olika miljöer, inomhus och utomhus. Utbildningarna syftar till att både ge kunskap och skapa förståelse. De genomförs med fördel tillsammans med personer som har egna erfarenheter av funktionsnedsättningar.

Staden genomförde en upphandling av insiktsutbildningar som blev klar under pandemin, hösten 2020. Det gjorde att efterfrågan från staden var låg under avtalsperioden. Det ledde också till att det inte fanns intresse från leverantörerna om en förlängning eftersom genomförandet av utbildningar blev betydligt lägre än förväntat.

Idag genomförs insiktsutbildningar kontinuerligt inom trafikkontoret och exploateringskontoret. Det finns även exempel där nämnder och respektive råd för funktionshinderfrågor tagit initiativ till utbildningar. Farsta är ett av dem. För att höja kunskapen och förståelsen brett i staden och skapa en mer jämlik kunskapsnivå rekommenderas ett omtag i frågan.

Rekommendation:

Att staden genomför en gemensam upphandling av insiktsutbildningar.

6.3 Upphandling

Ett av de viktigaste och mest kraftfulla arbetssätten för att förbättra tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning är att ställa krav på tillgänglighet. Det gäller då att särskilt fokusera på universell utformning vid upphandling och inköp. Detta är också nödvändigt för att efterleva tillgänglighets- och antidiskrimineringslagstiftningen och bidrar till att lokaler, tjänster och service görs tillgängliga och användbara från början. Därmed behöver man inte åtgärda brister i efterhand.

Idag har staden, i stor utsträckning, med tillgänglighetskrav vid upphandlingar. Samtidigt kommer signaler om att det ibland kan vara svårt att

veta vilka krav som ska ställas, att det görs olika tolkningar på krav och att det inte alltid är enkelt att följa upp. I vissa sammanhang lyfts även att olika intressekonflikter uppstår och att tillgängligheten ibland kan få stå tillbaka. Här nämns bland annat miljökrav och ekonomiska aspekter.

Staden är en stor aktör när det gäller inköp. Upphandlingar och inköp är därför ett av stadens främsta verktyg för strategisk påverkan i arbetet mot en socialt hållbar stad som är tillgänglig för alla. Utifrån det är det viktigt att staden prioriterar att utveckla kravställandet när det gäller tillgänglighet och användbarhet i all upphandling. Staden behöver också säkerställa och följa upp att kraven som ställs uppfylls. Utgångspunkten i arbetet är befintligt lagstöd, riktlinjer och intern samverkan. Bra stöd finns även att inhämta från Upphandlingsmyndigheten och MDF:

[Upphandla varor, tjänster och miljöer som är tillgängliga för alla, Upphandlingsmyndighetens webbplats](#)

[Upphandling, Myndigheten för delaktighets webbplats](#)

I dessa sammanhang är det också av vikt att involvera personer med funktionsnedsättning, till exempel i samband med kravställning. Genom att involvera de som berörs kan staden få kunskap om vad och vilka krav som kan vara särskilt relevanta i sammanhanget. Det finns exempel där personer med funktionsnedsättning varit del i att kvalitetstesta inkomna anbud, ett arbetssätt som med fördel kan användas i fler sammanhang.

Rekommendation:

Att staden säkerställer att nämnder och bolagsstyrelser ställer krav på tillgänglighet och användbarhet i alla relevanta upphandlingar och att dessa krav följs upp.

6.4 Samverkan och aktiv involvering

En viktig del i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är att alla offentliga aktörer, det vill säga myndigheter, regioner och kommuner, ska involvera personer med funktionsnedsättning i beslut och verksamheter som berör deras liv (Allmän kommentar nr 7 om deltagande för personer med funktionsnedsättning 2020). En avgörande faktor för att nå framgång är att samverkan sker, vilket är ett uttalat arbetssätt inom staden. Utöver att det uttryckts behöver det finnas tydliga strukturer för hur samverkan bedrivs.

Stadens formella samverkan med organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning sker i stadens råd för funktionshinderfrågor. Råden har en rådgivande och stödjande funktion. De är även viktiga för att identifiera vad som krävs för att stadens ambitioner ska bli verklighet.

Genom råden kan stadens nämnder och bolagsstyrelser ta del av funktionshinderrörelsens samlade kunskaper och erfarenheter om hinder som påverkar tillgången till de mänskliga rättigheterna.

Funktionshinderperspektivet ska beaktas i alla stadens verksamheter och med stöd av stadens funktionshindersråd lyfts frågorna strategiskt in i stadens planering.

– Stockholms stads budget 2025

Sedan 2023 råder ny organisering och nya arbetssätt för stadens råd för funktionshinderfrågor. Genom sammanläggningar av stadsdelsnämnders råd minskade det totala antalet råd. Uppdraget för råden är fortsatt att stödja och ge råd i stadens arbete med tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning, men strategiska frågor har numera en mer framträdande roll. Det har framkommit att det skett förändringar till det bättre i rådets arbete, samtidigt som det fortsatt kvarstår utmaningar kring arbetssätt och hur det upplevs fungera. Det är nödvändigt att rådets struktur och arbetssätt uppfattas som ändamålsenliga både av de organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning och av stadens verksamheter.

I staden finns även andra forum för dialog och involvering. Samverkan i enlighet med lagen om stöd och service, LSS, är ett och referensgrupper ett annat. Det är vanligt att personer med funktionsnedsättning involveras i samband med budgetuppdrag och i olika projekt. Hur involveringen ser ut och omfattningen varierar. Även formen varierar, men det vanligaste är dialoger. Att skapa förutsättningar för att flera personer med funktionsnedsättning, däribland barn och unga, kan komma till tals är något som kan utvecklas. I sådana sammanhang kan digitala lösningar för involvering fylla en viktig funktion.

Rekommendationer:

- Att staden fortsatt följer arbetet med rådets struktur och arbetssätt för att främja delaktighet och förståelse för behoven hos personer med funktionsnedsättning.
- Att staden fortsätter utveckla olika former för dialog med personer med funktionsnedsättning, bland annat för att barn och unga med funktionsnedsättning ska komma till tals och bli synliga i stadens beslutsprocesser.
- Att staden undersöker möjligheten att skapa en undersökningspanel. Denna består av personer med egen erfarenhet av funktionsnedsättning som bidrar med att fånga upp hinder för delaktighet i samhället och att identifiera möjliga lösningar.

Slutord

Arbetet med tillgänglighet handlar om att se möjligheter i hur alla kan ta del av staden. Där vi stöter på utmaningar ska vi söka lösningar genom samverkan både internt och externt och genom aktiv involvering av och med personer med funktionsnedsättning.

Det är viktigt att frågor om tillgänglighet och delaktighet inte ses som särskilda utan att de ingår i en helhet. Vikten av att arbetet sker tvärssektoriellt och att tänka universellt är avgörande för att nå målet om att vara en stad för alla.

Arbetet för att säkerställa mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning kräver fortsatt fokus, uthållighet och ett tydligt rättighetsbaserat perspektiv. På plats finns styrdokument, pågående insatser och goda exempel att bygga vidare på, men också tydliga utvecklingsområden som behöver hanteras mer systematiskt.

Genom stärkt uppföljning, ökad kunskap, tydligare krav på tillgänglighet och en fortsatt aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning kan staden ta nästa steg mot att fullt ut omsätta ambitioner i faktisk förändring. Ett långsiktigt, samordnat och lärande arbetssätt är avgörande för att säkerställa delaktighet och jämlika levnadsvillkor – och för att Stockholm ska fortsätta utvecklas till att vara en stad för alla.

Foto: Lieselotte van der Meijs

Källförteckning

Begripsam. (2023). *Svenskarna med funktionsnedsättning och internet 2023*. https://www.begripsam.se/download/18.7241f4f2192bd482d57e4d2f/1730789710272/SMFOI_2023_huvudrapport_20241104.pdf. Hämtad 2025-04-07.

Funktionsrätt Sverige. (2023). *Andra alternativrapporten om genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i Sverige*. <https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2024/02/Alternativrapport-till-CRPD-2024-svenska.pdf>. Hämtad 2025-02-12.

Institutet för mänskliga rättigheter. (2024). *Allt ifrågasätts*. https://mrinstitutet.se/download/18.3adfc157195b297da7712649/1742904090330/Rapport-Allt_ifragasatts_2024.pdf. Hämtad 2025-02-12.

Institutet för mänskliga rättigheter. (2024). *Kompletterande information till FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. <https://mrinstitutet.se/download/18.3adfc157195b297da7711ab0/1742889274266/rapport-kompletterande-information-till-CRPD-kommitten.pdf>. Hämtad 2025-02-05.

Kunskapsguiden. *Praktiskt stöd av koordinator*. <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/samordning-av-stod-till-barn-med-funktionsnedsattning/praktiskt-stod-av-koordinator/>. Hämtad 2025-06-10.

Myndigheten för delaktighet. (2020). *Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke diskriminering*. <https://www.mfd.se/material/publikationer/fns-konvention-och-allmanna-kommentar/allman-kommentar-nr-6/>. Hämtad 2025-02-03.

Myndigheten för delaktighet. (2020). *Allmän kommentar nr 7 om deltagande för personer med funktionsnedsättning, inbegripet barn med funktionsnedsättning, genom deras representativa organisationer, i implementeringen och övervakningen av konventionen*. <https://www.mfd.se/material/publikationer/fns-konvention-och-allmanna-kommentar/allman-kommentar-nr-7/>. Hämtad 2025-02-03.

Myndigheten för delaktighet. (2024). *Uppföljning av funktionshinderspolitiken*. <https://www.mfd.se/contentassets/7939255f336444128d866682fb61ca64/uppfoljning-av-funktionshinderspolitiken-2024.pdf>. Hämtad 2025-05-08.

Proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. https://www.regeringen.se/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolitiken-prop-2016-17_188.pdf. Hämtad 2025-05-08.

Regeringskansliet. (2025). *Uppdrag om statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning, dnr S2025/00745*. <https://www.regeringen.se/contentassets/06511c-15c900472b9f61ae3f39a0608b/uppdrag-om-statistik-om-levnadsforhallanden-for-personer-med-funktionsnedsattning.pdf>. Hämtad 2025-04-10.

Riksförbundet Attention. (2019). *Man får kämpa för varje åtgärd – trots att anhöriga har rätt till stöd*. https://attention.se/wpcontent/uploads/2021/03/attention_rapport_anhorigenkat2019.pdf. Hämtad 2025-04-10.

Riksrevisionen. (2025). *Arbetsförmedlingens stöd till personer med funktionsnedsättning, Riksrevisionens granskningsrapport 2025:20*. <https://www.riksrevisionen.se/download/18.338fea131976287ea8d2cf50/1750705616856/RiR-2025-20-rapport.pdf>. Hämtad 2025-06-30.

Skolverket. (2025). *Grundskolors arbete för en tillgänglig lärmiljö för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, rapport 2025:1*. <https://www.skolverket.se/download/18.5a8347601943e11436367/1736260106641/pdf13187.pdf>. Hämtad 2025-02-28.

Socialstyrelsen. (2025). *Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, lägesrapport 2025*. <https://www.socialstyrelsen.se/contentassets/1d966b992ec741c68766bad-4cba983b4/2025-4-9527.pdf>. Hämtad 2025-04-02.

Socialstyrelsen. (2017). *Vägar till förbättrad samordning av insatser för barn med funktionsnedsättning. Vägar till förbättrad samordning av insatser för barn med funktionsnedsättning*. Hämtad 2025-04-08.

Stockholms stad. (2024). *Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024–2029*. <https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/politik-och-demokrati/styrdokument/program-for-tillganglighet-och-delaktighet-2024-2029.pdf>. Hämtad 2025-01-28.

Stockholms stad. (2024). *Stockholms stads budget 2025*. <https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/sa-anvands-dina-skattepengar/stadens-budget-ar-fran-ar/stockholms-stads-budget-2025.pdf>

Stockholms stad. (2022). *Stockholms stads kvalitetsprogram dnr. 2021/866*. https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/politik-och-demokrati/styrdokument/kvalitetsprogram_ta.pdf. Hämtad 2025-04-18.

Stockholms stads funktionshindersorganisatörer, Barns delaktighet i handläggningsprocessen enligt LSS – en kvalitetsgranskning dnr: SOF 2024/779, 2025. <https://meetingspublic.stockholm.se/welcome-sv/namnder-styrelser/socialnamnden/mote-2025-06-10/agenda/bilaga-rapport-barns-delaktighet-i-handlaggningsprocessen-enligt-lssp-pdf-97534?download-Mode=open>. Hämtad 2025-06-10.

Regeringskansliet. (2021). *Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021–2031, dnr. S2021/06595*. <https://www.regeringen.se/contentassets/cf8af503cbbc-499894549da09ea685af/strategi-for-systematisk-uppfoljning-av-funktionshinderspolitiken-under-2021-2031.pdf>. Hämtad 2025-03-03.

Sand, Ann-Britt. (2016). *Anhöriga som kombinerar förvärvsarbete och anhörigomsorg. Uppdaterad version*. https://anhoriga.se/globalassets/media/dokument/publicerat/kunskaps-oversikter/anhorigomsorg_sand_uppdatt.pdf. Hämtad 2025-04-12.

Funktionshinders- ombudsmannens arbete 2022–2025 – ett urval

Funktionshindersombudsmannen har som uppgift att driva på och stödja utvecklingen av arbetet för jämlika levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning inom Stockholms stad.

Arbetet utgår från FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och uppdraget finns formulerat i av kommunfullmäktige beslutad instruktion (se bilaga). En särskilt viktig uppgift är att se till att stadens nämnder och bolagsstyrelser har ett funktionshinderperspektiv i sitt arbete.

Uppdraget innebär till stor del att utbilda, samverka, ge information och vara rådgivande samt följa utvecklingen inom området. Nedan följer ett urval av utvecklingsarbete, aktiviteter och forum som ombudsmannen genomfört eller varit delaktig i under åren 2022–2025.

Stadsövergripande utvecklingsarbete

- Översyn av stadens råd för funktionshinderfrågor (2022), uppföljningsdialoger (2023) och uppföljning om syftet har uppnåtts med den organisering och de nya arbetssätten (2025).
- Revidering av stadens program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning (2023), framtagande av tillämpningsanvisningar samt implementeringsarbete (2024).
- Utredning om införande och därefter stöd vid inrättande av en teckenspråkig samhällsvägledning (2022–2023).
- Framtagandet av Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna (2023–2024).
- Medverkan i arbetsgrupper för olika ramavtalsupphandlingar för bland annat inläsningstjänster och teckenspråkstjänster (2022–2025)
- Initiativ till utveckling av jämlikhetsdata som resulterat i införande av bakgrundsfråga om funktionsnedsättning i Stockholmsenkäten (2024–2025).
- Genomlysning av S:t Julianpriset, stadens pris för att belöna arbete som görs för att inkludera personer med funktionsnedsättning i samhället (2024–2025).

Stödjande arbete

Funktionshindersombudsmannen har utbildat och informerat om programmet för tillgänglighet och delaktighet, FN-konventionen, aktuella rapporter kopplade till området samt om svensk funktionshinderspolitik vid olika sammankomster och sammanhang. Syftet är att sprida kunskap och stödja arbetet med att förverkliga programmet och de mänskliga rättigheterna.

Ett par exempel

- Introduktionsutbildningar för nya socialsekreterare och biståndshandläggare.
- Stadens stadsövergripande nätverk såsom kvalitetsnätverket, kommunikationsnätverket samt nätverk för mänskliga rättigheter.
- Nämnder och bolags planerings- och temadagar hos bland annat fastighetskontoret, trafikkontoret, socialförvaltningen samt Södermalms, Farstas, Brommas och Järvas stadsdelsförvaltningar.
- Riktade utbildningsinsatser och fortbildning kring tillgänglighet och delaktighet för medarbetare på till exempel stadens vuxenutbildning och för stadens jobbcoacher.
- Framtagande av handlingsplaner och strategiarbete hos exempelvis idrottsförvaltningen.
- Spridningskonferenser av stadens funktionshindersinspektörers rapporter.

Vidare har ombudsmannen medverkat i informationsträffar, arbetsmöten och workshops på stadsledningskontoret och hos verksamheter i staden, till exempel hos serviceförvaltningen, socialförvaltningen, LSS-hälsan, Forum Carpe, äldreförvaltningen, arbetsmarknadsförvaltningen, utbildningsförvaltningen och valnämndens kansli.

Inom staden har nätverksträffar för kontaktpersoner i frågor om fysisk tillgänglighet samt nätverk för sekreterare i råd för funktionshinderfrågor genomförts regelbundet. Syftet är att sprida kunskap och möjliggöra erfarenhetsutbyte i operativa och strategiska frågor i arbetet med fysisk tillgänglighet. Nätverket för sekreterarna har en stödjande funktion i deras uppdrag och genom utbyte skapas förutsättningar för gemensamma arbetssätt och genomförande av råd.

Funktionshindersombudsmannen har även medverkat i stadsledningskontorets arbete med S:t Julianpriset, i förberedelserna och genomförandet av utvärderingsprocessen samt prisceremonin.

Tillsammans med socialförvaltningen, socialroteln och ordförande i kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor deltagit i

samverkansmöten i enlighet med LSS. Dessa möten genomförs två till tre gånger per år.

Ombudsmannen har deltagit på kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor och även besökt flera av stadens råd för funktionshinderfrågor.

Nätverk och samverkan

Ombudsmannen har deltagit i Länsstyrelsens i Stockholms funktionsrättsnätverk och Myndigheten för delaktighets nationella kompetensforum samt institutet för mänskliga rättigheters nätverk kring mänskliga rättigheter.

Dialogmöten har genomförts med Malmö stad, Göteborgs stad och Uppsala kring arbetet med funktionsrättsfrågor.

Vid olika tillfällen har funktionshindersombudsmannen samverkat med Myndigheten för delaktighet och länsstyrelsen i Stockholm i deras regeringsuppdrag att stödja kommunerna i arbetet med funktionshinderspolitiken. Samverkan har bland annat bestått av att bidra med erfarenheter från stadens arbete i utveckling av nationella stödmaterial eller underlag till rapporter. Funktionshindersombudsmannen har även medverkat i panelsamtal i samband med att MFD lanserade nytt metodstöd för kommunernas genomförande av funktionshinderspolitiken.

Återkommande samverkan har skett med bland annat Funktionsrätt Stockholms stad, FUB Stockholm, Stockholms dövas förening, SRF Stockholms stad, DHR Stockholms län, Afasiföreningen i Stockholm, Autism och Aspergerföreningen Stockholms län, Föreningen Sveriges Dövblinda Stockholm Gotland och Bosse råd och stöd.

Ombudsmannen har deltagit i referensgruppsarbete bland annat i arvsfondsprojekten ”Våra röster ska höras” (Funktionsrätt Stockholms stad) och ”Rätten till arbete” (Independent Living Institute) och i styrgruppen för projektet ”Fler på läktaren” (Svenska Ishockeyförbundet, Stockholms stad och Parasport Stockholm).

Under åren har ombudsmannen haft en roll i mottagandet av olika utländska besök. Utgångspunkten har varit att visa hur staden arbetar med tillgänglighet och delaktighet. Utifrån efterfrågan har fokus ofta legat på arbetet med att utforma en fungerande stadsmiljö genom universell utformning, men även på frågor som rör arbetsmarknad och rätten till individuellt stöd.

Bilaga 1

Instruktion för Stockholms stads funktionshindersombudsman, FO

Kommunfullmäktiges beslut den 11 juni 2018. (Dnr KS 2018/318)

Ersätter instruktion för Funktionshindersombudsmannen beslutad i kommunstyrelsen i maj 2015 (Utl. 2015:53).

1 §

Funktionshindersombudsmannen har till uppgift att driva på och stödja utvecklingen av arbetet för jämlika levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning inom Stockholms stad, med utgångspunkt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Ombudsmannen ska inom sitt verksamhetsområde svara för information, rådgivning och omvärldsbevakning.

2 §

Funktionshindersombudsmannen ska särskilt uppmärksamma att stadens nämnder och bolagsstyrelser tillämpar funktionshindersperspektivet i arbetet.

3 §

Funktionshindersombudsmannen ska samverka med stadens nämnder och bolagsstyrelser, kommunstyrelsens funktionshindersråd, andra myndigheter och frivilligorganisationer.

Funktionshindersombudsmannen ska bidra till att inom stadens verksamheter öka kunskapen om ansvaret att främja, skydda och säkerställa mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt bevaka att rättigheterna säkerställs i stadens styrdokument. Ombudsmannen kan vid behov föreslå åtgärder för att förbättra situationen för personer med funktionsnedsättning inom stadens verksamhetsområden.

4 §

Funktionshindersombudsmannen ska inte handlägga enskilda ärenden eller klagomål inom nämndernas verksamhet och inte heller företräda enskilda invånare.

Funktionshindersombudsmannen har inte befogenhet att överpröva eller ändra beslut som fattats av annan nämnd eller bolagsstyrelse i staden eller av annan myndighet.

5 §

Funktionshindersombudsmannen ska vartannat år lämna en rapport till kommunfullmäktige om sin verksamhet samt om de frågor om levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning, tillgängligheten och förutsättningarna för delaktighet i staden som ombudsmannen anser att kommunfullmäktige behöver ha kännedom om.

Funktionshindersombudsmannen kan däremellan lämna rapporter till kommunstyrelsen för att t.ex. belysa brister inom ett område.

6 §

Funktionshindersombudsmannen tillhör kommunstyrelsen och är placerad vid stadsledningskontoret.

